

כ"ד ניסן ה'תש"פ	כניסת שבת	יציאת שבת
ירושלים	18: 34	19: 48
ת"א	18: 49	19: 51
חיפה	18: 41	19: 51
באר שבע	18: 51	19: 50

אילול של צחקה

פרשת "שמיני"

חלקה הראשון של הפרשה עוסק באירועי היום השמיני לימי המילואים (ימי הכשרתם של אהרון ובניו לעבודת הכהונה). אותו יום היה ר"ח ניסן. ביום זה נתנד המשכן, והמחנה כולו עטה חג ושמחה לקראת המעמד.

"ויהי, ביום השמיני, קרא משה, לאהרן ולבניו--ולזקני ישראל."
(ויקרא, ט"ו, א')

ויש לשאול: משה קרא לאהרון, כי הוא ישמש ככהן גדול וביום זה עליו להקריב לראשונה את קרבנותיו ואת קרבנות העם.

לבניו, כי הם הכהונים המשרתים בבית המקדש לפני הבורא יתברך. אך לשם מה קרא לזקנים, לזקני ישראל?

ועונים על כך חז"ל, שזה אחד המקומות בו אנו רואים שהכתוב חולק כבוד לזקנים. כך היה במצרים, שבראשית שליחותו כינס משה רבנו את זקני העם, כך במתן תורה, שהיתה לזקנים קירבה מיוחדת להר סיני, וכך ביום חנוכת המשכן. זו מורשתנו, כך חונכנו וכך נחיל לדורות: **"והזקנת פני זקן"**, לקום בפניהם ולהסכים לחוכמת הדורות הנשמעת מפייהם. לא ננהג על פי הסיסמא: **"העולם שייך לצעירים"**, לא נהיה יהירים וקלי דעת, לא נהיה לתרבות הסוגדת ליופי ולכוח, תרבות של שטחיות, של שכרון הרגע ורדידות המחשבה. ננהג על פי הוראותיה של התורה, ונהיה תרבות המכבדת את זקני העם ואת חכמיה, נשאל את פיהם ונדע כי הנוטל עצה מן הזקנים אינו נכשל. נהיה תרבות הלומדת מהניסיון העשיר ולקח הדורות, ובה יהיה חלקנו.

ובנושא זה של נטילת עצה מהזקנים ואמונת חכמים, מביא הרב יצחק זילברשטיין שליט"א בספרו 'לחנך בשמחה', את המעשה הבא לו היה עד: יום אחד, היה זה עוד בחייה של הרבנית קנייבסקי ע"ה, כאשר למדתי עם רבנו הרב קנייבסקי שליט"א, נשמעו דפיקות בדלת. הרבנית פתחה, ועד מהרה הגיע לחדר אברך, והודיע שבפתח נמצאת אשתו עם שאלה של פיקוח נפש. השאלה נסובה אודות טיפול מסוים שהרופאים טוענים שהיא חייבת לעשות, ואם לא – תכנס למצב של סכנה. האישה הודיעה לרופאים שלא תעשה דבר עד שתקבל לכך את הסכמתו של רבנו שליט"א.

כששמע רבנו שליט"א את הענין, הניף את ידו בביטול ואמר: **"היא לא צריכה לעשות את הטיפול, הכל יהיה בסדר בעזרת ה'."**

ת"ח אחד ששהה בחדר, החציף מעט את פניו ושאל את רבנו: **"הרי לא מדובר ברופאים שאינם יודעים מה שהם מדברים; אם הרופא טוען שיש צורך דחוף לבצע את הטיפול, כיצד אפשר להורות לאשה שלא תציית להוראה?"** ורבנו מניף שוב את ידו, ואומר בצורה יותר ברורה: **"הכל יהיה בסדר בעזרת ה'."**

האישה עזבה את הבית בשמחה, אבל האווירה בחדרו של רבנו עדיין לא נרגעה. היה שם ת"ח נוסף, שהחציף גם הוא את פניו, והמשיך לשאול על ההוראה שיצאה זה-עתה מפי רבנו: **הכיצד אפשר להורות כך, לאחר שהרופאים אמרו מה שאמרו, ו'בדרך כלל הם יודעים מה שהם מדברים!' נענה רבנו שליט"א ואמר: "בוודאי שהרופאים לא מדברים סתם כך, ובדרך כלל הם סוללים נתיב רפואי שיש צורך לעשותו. אבל האישה הזאת הוכיחה – בעצם זה שבאה לשאול, שהיא סבורה שיש דבר החשוב יותר מדעתם של הרופאים, והוא הוא הקובע, ובכך הוציאה את עצמה מהמסלול הרגיל של חוות דעתם של הרופאים, והפקידה את גורלה במקום אחר, ששמו אמונת חכמים. ואם כן יש לה את הכח לבטל את הערוץ הטבעי של חיי האדם ולצעוד בערוץ אחר לגמרי."**

ביום החג השמיני לחנוכת הכהונה, יום השמחה הגדולה של העמדת עבודת השם לדורות, ראשית העבודה הסדירה במשכן, ביום בו נתקדשו אהרון ובניו לכהונה, ארע אירוע טראגי:

"ויקחו בני-אהרן נדב ואביהוא איש מחפתו ויתנו בהן אש וישימו עליה קטרת ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא צוה אתם. ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם וימתו לפני ה'." (י"א, א-ב)

בני אהרון מתו לעיני העם כולו. ויש לשאול: למה דווקא עכשיו? מדוע לא האריך הקב"ה את אפו? נורא הדבר, אך כנראה, שהיה במותם לקח כה נחוץ ודחוף, שהיה כדאי להשבית את השמחה ביום גדול וקדוש זה.

מבואר בגמרא (סנהדרין נ"ב, א'), שהחטא שבגינו מתו בני אהרון היה משום **שזלזלו בכבוד משה ואהרון**.

"וכבר היו משה ואהרן מהלכין בדרך ונדב ואביהוא מהלכין אחריהן וכל ישראל אחריהן אמר לו נדב לאביהוא אימתי ימותו שני זקנים הללו ואני ואתה ננחגי את הדור אמר להן הקב"ה הנראה מי קובר את מי"

משורש זלזול זה, נדב ואביהוא קיבלו על עצמם בקלות ראש, מבלי שנמלכו באביהם תחילה, מתוך שייחסו ערך מופרז לאישיותם והיו סבורים שדי להם בשיקול דעתם, או אולי מטוב ליבם ביין - לעבוד את השם יתברך בדרך שלא נצטוו לעשותה.

אחד הגורמים המשמעותיים המרחיקים אדם מהקב"ה היא מידת הגאווה, ולפיכך, ביטול מידה מגונה זו, היא הדרך להתקרב לה'.

וכתב רבנו יונה: בעל הגאווה נמסר ביד יצרו, כי אין עזר ה' עימו, מאחר אשר הוא תועבת השם.

למה דברים אמורים: יצרו של האדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, ואלמלא הקב"ה עוזרו, אין הוא יכול לו. במילים אחרות: אין אדם יכול להתגבר על היצר בלי סיעתא דשמיא, ובעל גאווה שהוא מאוס בעיני ה', אינו זוכה לעזרה, ולפיכך הוא נמסר בידי יצרו, ואינו מצליח לשלוט על מידותיו הרעות.

לעומת זאת, כמה גדול ואהוב אצל השם יתברך שפל הרוח שזוכה לעזר ה' עימו.

די אם נתבונן בדברי המדרש (ויקרא רבה, פרשה א', אות ט"ו) כדי להבין כיצד יש לנהוג: **"צא ולמד ממושה, אבי החכמה, אבי הנביאים, שהוציא ישראל ממצרים, ועל ידו נעשו כמה נסים במצרים ונוראות על ים סוף, ועלה לשמי מרום והוריד תורה מן השמים ונתעסק במלאכת המשכן - ולא נכנס לפני ולפנים עד שקרא לו שנאמר: "ויקרא אל משה ונדבר"."** ממדרש זה ניתן להצביע על ההבדל המהותי בן משה לבן בני אהרון נדב ואביהוא: שליטה עצמית הנובעת מהתבוננות וזהירות – הפך מפזיזות.

וכותב הרמח"ל בספרו מסילת ישרים: **"הנה עניין הזהירות הוא שיהיה האדם נזהר במעשיו ובענייניו, כלומר, מתבונן ומפקח על מעשיו ודרכיו, הטובים הם אם לא, לבלתי עזוב נפשו לסכנת האבדון חס וחלילה ולא ילך במהלך הרגלו כעיוור באפלה."**

לעניין עיתוי העונש מסבירים חכמים: אדם העובר על מצווה וחוטא, חטאו אינו נמדד רק בעברה עצמה, אלא בהשפעות המעשה על אחרים, ואם חטא אדם ובעטיו יתפתו אחרים לחטוא – עונו הוא. מעשיהם הפזיזים של נדב ואביהוא, אם לא היו נענים בחומרה זו, היו עלולים להביא להשפעות שליליות על העם, שמתוך מחשבות שיכול שישודך הוא חיובי, היו מוסתים על ידי הרגש, ומשוכנעים שיש בידם כוח לפסוק ולקבוע הלכות לעצמם עבור מטרות שנראית להם כרגע קדושות במיוחד.

אומר המדרש (ילקוט שמעוני תהילים): **קיימת סתירה לכאורה בין שני פסוקים: מחד גיסה מורה דוד המלך עליו השלום: "עבדו את-ה' בְּרָצָה"; (תהילים ב', י"א) – יש לעבוד את הבורא ביראה ובפחד. מאידך גיסא אומר דוד: "עבדו את-ה' בְּשִׂמְחָה; בְּאוֹר לְפָנָיו, בְּרִנְיָה." (ק, ב') - יש לעבוד את ה' בשמחה. הא כיצד?**

התשובה לכך, שאין מדובר בשמחה הנובעת מגאווה, מהתפרקות, והתרת רסן. שמחה כזאת בוודאי אינה יכולה לשכון בצוותא עם יראה וכבוד, כי פריקת עול כזאת נובעת מחסור במחשבה.

על "שמחה" מסוג זה כבר כתב החכם מכל אדם: **"וְאַחֲרֵיהָ שְׂמֵחָה תוֹנָה" (משלי י"ד, י"ג)**

ברם, מדובר בשמחה הנובעת מתחושת שלמות פנימית שאינה מהווה סתירה ליראה מין הבורא הגדול.

וכך כותב רבנו יונה: אצל בשר ודם היראה והשמחה הם דבר והיפוכו, שבשעה שאדם מפחד מזולתו הוא עומד ונרתע ודואג. אבל כלפי בורא העולם, הקב"ה הדבר אינו כך; אדרבה, כשהאדם מתבונן בגדולתו של בורא העולם וירא מפניו, באותה שעה הוא גם מפתח רגשי שמחה, מפני שמתוך אותה הבנה ויראה, האדם מתעורר לקיים את מצוותיו באהבה ושמחה.

חלקה השני של פרשת השבוע, היא "פרשת הכשרות". בחלק זה מונה התורה את בעלי החיים הטהורים ושאינם טהורים ואת סימני הטהרה.

התורה קובעת בפרשתנו (י"א, ג'-ז') מפורשות את הכלל, שכל חיה או בהמה המצוידת בשני סימני טהרה (מעלת גרה ומפריסת פרסה) מותרת באכילה. האחרות אסורות!

זאת ועוד, התורה נוקבת בשם ארבע חיות בלבד הנמצאות בקבוצת הביניים, שלהן רק סימן טהרה אחד אשר גם הן אסורות. וכאן עולה השאלה: מה יהיה דינם של חיות אחרות מקבוצת הביניים אם ימצאו? במילים אחרות: בפסוקים אלה, התורה קובעת בוודאות, שרק ארבע חיות שייכות לקבוצת הביניים, שלהן סימן טהרה אחד: גמל, שפן, ארנבת וחזיר.

מאז הוכרז חוק זה בתורה, נתגלו יבשות חדשות, ובהן מיני חיות חדשות, אולם דברי התורה קיימים כאז כן עתה. אף חיה אחת, חוץ מארבע אלו הנזכרות לעיל, לא נמצאה שיהיה לה אחד משני הסימנים ללא הסימן השני.

שנינו בחולין (ס:) "אמר ר' עקיבא: וכי משה קניגי (צייד) ובלסתר (יורה חיצים) היה?" כיצד ידע חוקים אלו, ואף פרסמם? - משיב התלמוד: "מכאן תשובה לאומרים אין תורה מן השמים." ע"כ עובדה שאין להכחישה היא, שבידי משה היו ידיעות מפורטות אודות סוגי החי השונים ועל תכונותיהם האופייניות. ידיעות ברורות, תכליתיות ומדויקות עד להדהים. עובדה היא, שמשה היה סגור ומבודד עם עמו במדבר. לא עמדו לרשותו כל אמצעי מחקר שהם, ורגלו לא דרכה על יבשות שאיש בזמנו לא ידע אפילו על קיומן.

עובדה היא, שמשה ידע לפני יותר מ-3000 שנה את אשר ידוע לנו היום, לא בדרך המחקר וההוכחה האמפירית, אחרי אלפי שנות התנסות והתבוננות, כאשר מרחבי תבל הודם לרגלנו. אם כך, קיימת רק אפשרות הגיונית אחת לגבי זיהוי מקורו של ידע זה: **תורה מן השמים**.

גם אחותה, התורה שבע"פ נתנה לה מופת כי היא אלוקית. אמרו חז"ל בחולין (נט:). כל בהמה שאין לה שיניים למעלה בידוע שהוא מעלה גרה ומפריסת פרסה וטהורה. ומאין נודע זאת להם שלא נמצא מין אחד בעולם שהיה טמא וחסר שיניים העליונים... ומי בכל חכמי הטבע מעולם ועד עולם יגיד זאת. (מאורות הפרד"ס)

בסוף הפרשה, מתארת התורה את הנזק הנגרם מן האכילה האסורה וזה לשונה: **"אל-תשקצו, את-נפשתיכם, בכל-השרץ, השרץ; ולא תטמאו בהם, ונטמאתם גם. כי אני ה', אלקיכם, והתקדשתם והייתם קדשים, כי קדוש אני; ולא תטמאו את-נפשתיכם, בכל-השרץ הרמש על-הארץ."** (י"א, מ"ג-מ"ד)

אם נתבונן בציווי זה, נבחין כי נאמר: **"אל-תשקצו, את-נפשתיכם, ... ולא תטמאו בהם, ונטמאתם גם."** המילה "וּנְטַמְתֶּם" כתובה ללא אות א', מכאן למדו חז"ל, שהמאכלים האסורים לא רק מטמאים את האוכל אותם, אלא גם מטמאים את ליבו והופכים אותו לנעול וסגור בפני כל השגה רוחנית (יומא דף לט ע"א).

סיפור מעניין בנושא זה נכתב ב'דגל מחנה אפרים' ו'בצפנת פענח' (לרבי יעקב יוסף הכהן כ"ץ - שהיה תלמידו וממשיך דרכו של הבעש"ט), אורות שאלה שנשאל הרמב"ם ע"י קהילה מישראל ושעל האיגרת היו חתומים עשרות אנשים מבני קהילה זו שהצטרפו לשאלה, ונושא שאלתם היה, שכיון שעניין תחיית המתים אינו מפורש בתורה אלא מדרשות חז"ל שהובאו בגמרא (סנהדרין ז:), אי"כ זה ענין של סברא, אף אנו יש ביכולתנו לדרוש ולהוכיח איפכא. הרמב"ם הזדעזע משאלה זו, ומסיבות השמורות עמו לא רצה להשיב להם, אך שלח את תלמידו הגדול רבי שמואל אבן תבון ששייב להם, ותוכן דבריו הוא: **שנהג נפש האדם היא דם הנעשה מהמאכל והמשקה שלו, ונעשה ע"י כמה ביוורים, ומבחר הדם נכנס בלב, ומהלב יורד המובחר והדק אל המוח ושם שורה השכל וחיות של האדם.** ומי ששומר עצמו ממאכלות המותרות והאסור והטמא, נעשו דמיו צלולין וטהורים ויש לו לב טהור, והמוח והחיות שלו נעשה טהור להשיג אמת שהוא אלהות של כל העולמות המחיה את כולם, וכן להיפוך חס ושלוש, נעשה שכלו עכור ומעופש בדעות זרות, וחיות שלו נעשה בחינת מת, ונעלם ממנו אמיתת החיות שהוא אלוקות של כל העולמות, ונטמא ונופל לדעות זרות, וטמא טמא יקרא לכל דבר.

לכן התנאים והאמוראים ובעלי המידות וחכמי המשנה שמרו נפשם, ולכן האיר אור שכלם, והיה שורה עליהם רוח הקודש לפרש כל מאמר סתום בדת התורה הקדושה.

ומדברייכם שאתם כופרים בדברי חז"ל, ברור הוא שלא נזהרתם ממאכלות אסורות, והשכל והדעת שלכם נטמטם ע"י מאכלות אלו ועל כן הוא נמשך אל הטומאה, ואיך תוכלו להכריע בשכליכם נגד רבותינו חכמי התלמוד אשר רוחב לבם היה רחבה מני ים. ומוסיף להם רבי שמואל אבן תבון אזהרה: אחר שהעיוז פניהם וירדו לכפירה, קרובה פורענותם לבוא. ומסיים שאכן כך אירע עמהם, שבא עליהם מלך אחר והרגם, ורצו להמיר דתם, ולא קבלו אותם, ומעט מהם נמלטו לרמב"ם וחזרו בתשובה.

וכתב ה"אור החיים" (יח, ג) בשם האריז"ל, כי לפעמים אדם משתנה מטוב לרע בטבעו ומזגו, ולא ידע מאיזה סיבה, והוא עצמו יתמה איך נהפך בדעתו, והסיבה לכך היא מחמת שאכל אדם מאכל שיש בו חלקי הרע... והשומר עצמו ממאכלות הרעות יתגבר בו החפץ בדברים הנוגעים לנפש.

נמצאנו למדים כי בכוחם של אכילת המאכלות האסורים לאטום את נשמת האדם. אלא שיש לנו להבין מהי אטימות זו ומה הן תוצאותיה, לכשנבין, נדע להעריך אל נכון את חשיבותה העצומה של טהרת המאכלים והשפעתה המכרעת על עולמו הרוחני של האיש היהודי.

אם כן, מיהו האדם? בבסיסו של כל נברא טמון **חסרון** ייחודי המבדל בינו לבין האחר ואמרו חכמים, כי מהותו של חסרון זה הוא הרצון. הוי אומר **הרצון השונה שבכל נברא מגדיר את חסרונו ויוצר את צרכיו הייחודיים** הרצון והחסרון הבסיסי המופיע באדם עם לידתו, בגרסתו הבסיסית הוא מופיע. במהלך חייו ייחשף האדם לחסרונות חדשים ולכשיתאווה להם ברצונו, ייקנו בו אלו את שביבתם. עם לידתו יתאווה הרצון האנושי למזון ושינה, לאחר מכן תצטרף תאוות השרים בהמשך תאסף אליהם תאוות הממון והכבוד ואם יזכה האדם תבקר אף תאוות החכמה.

אלא שלימדנו חז"ל שבמעמקי ליבו של כל נברא חבויה תאוה נוספת הלא היא התאוה לידע את ה' הגדול והנורא ולהרגיש מציאותו. תאוה זו אינה מתעוררת בליבו של האדם אלא כאשר ימאס בתאוותיו הקודמות. ומתוך שרוב הבריות מתאוות לאלו הראשונות ומייקרות מציאותן כל חייהן, הרי שאין תאוה רוחנית זו ניכרת אלא במתי מעט.

התאוה להרגשת הבורא עדינה היא עד למאוד ותורה שלימה היא צריכה, לידע האיד לעוררה ומשנתעוררה כיצד להבעירה ומשבויערת היא כיצד לשמרה, שבנקל ניתן לאבדה. תאוה זו מלפפת לו לאדם ומביאתו לידי חולי האהבה עד שזועק לבוראו "נפשי חולת אהבתך". אמנם, משזכה האדם להרגשת הבורא משמרה הוא בקנאות, יודע הוא בנפשו כי כל תאוות העולם הזה - לאורם צעד בעברו, לא ישוו בה באהבת ה' זו, ומתוך כך מחמד הוא אותה ומשמרה כעשיר הבהול על ממונו, בלעדיה, למת מהלך ייחשב.

כאשר אנו רוצים לקנות לעצמנו איזה דבר מאכל, ואנו רואים על אריזת המוצר רשימה של רכיבים שאין לנו כל מושג במהותם, אנו מרגיעים את עצמו במחשבה שיכנראה, זה בסדר... אבל צדיק מתייחס למאכל בלתי כשר כאל **רעל**, ועד שלא התבררה לו במאת האחוזים כשרותו של המוצר ללא פקפוק, הוא פשוט מפחד להתקרב אליו.

היה זה לפני עשרות בשנים. הרב שמשון דוד פינקוס זצ"ל הבחין שהחנווני במושב תפרח שבו התגורר באותה עת, העמיד על שולחנו למכירה מסטיקים שכשרותם היתה מפוקפקת. הוא רכש בפשטות את כל היסטוקי והשליכם אחר כבוד אל מקומם הראוי להם - בפח האשפה. ת"ח מבני המקום תהה באזניו לפרש הדבר ושאל: "הרי על העטיפה מופיעה חותמת של הכשר פלוני, שעליו מפקחים רבנים, ויש הסומכים עליהם?" - אולם רבי שמשון לא אבה להידרש לגופה של טענה זו, אלא התייחס לעניין באופן כללי, בהסבירו מאין נובעים חילוקי הדעות בעניין זה: "הגישה שלך היא האם זה 'כשר' או 'טרף', אבל לדידי הנושא הוא אם יש כאן 'טמטום הלב'! (כדרשת חז"ל על מאכלות אסורות). רק 'חסר' לי שהבן שלי יפגוש באחד מחבריו, והלה יכבד אותו במסטיק כזה..."

בזהירות ניתן לסכם ולומר, כי הסיבה בעבורה מתייחסים בני אדם בסלחנות ל"הידורם" לדוגמא של חולי הצליאק בבחירתם את המזון הנכנס לתוך פיהם יותר מאשר להקפדתם של בעלי התשובה בכשרות המאכלים, אין מקורה ברוע לב חס ושלוש **אלא בחוסר מודעות לנזקי המאכלות האסורים**. בעוד תופעות הלואאי של הגלוטן מותירים רושם הניכר לעין, אין האטימות הרוחנית נראית מיד מן השפה ולחוץ, שמורה היא רק לאלו המבקשים את הרוחניות.

לע"נ אסתר מזרחי בת יחזקאל וכתון ז"ל
נלב"ע ב' טבת ה'תש"פ. ת.נ.צ.ב.ה.

לע"נ ר' יצחק ב"ר נסים מזרחי ז"ל
נלב"ע י"ח תשרי ה'תשס"ט. ת.נ.צ.ב.ה.